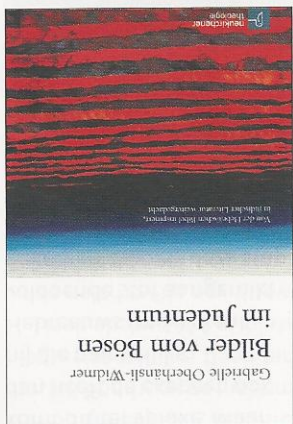

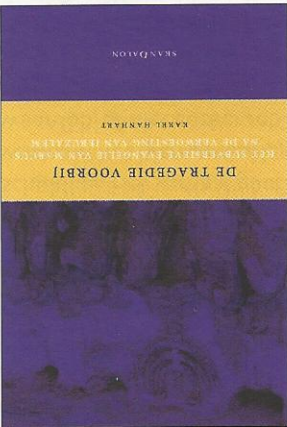
Zeven beelden van het kwaad

liebtheit' heeft de auteur zeven 'beelden' uitgekozen: de boom van kennis van goed en kwaad, de oerdieren Behemoth en Leviathan, de broedermoord door Kain, de val van de engelen, de zogenaomde 'böse Trieb' (de neiging tot het kwaad), de binding van Isaak, en Esau. De beschrijving van de *Wirkungsgeschichte* van deze beelden gaat parallel aan het geven van verklaringen. Zo geeft Oberhansli met voorbeelden aan dat de oudtestamentische schrijvers consequent zijn in het monotheiïsme door God als schepper van het kwaad te zien, terwijl een paar honderd jaar later de talmoodische rabbiën het kwaad in allegorische figuren personifiëren, en daarmee het

Met dit boek wil de auteur een veelheid aan genres en stemmen laten horen, de breedte van het joodse denken over het kwaad documenteren en daarmee een culturele biddrage leveren aan een geschiedenis van de joodse mentaliteit (p. 10). Om het onderwerp behapbaar te maken (ze heeft last van 'literatuurver-

Dit commentaar leest langzaam

schrijven. Om Marcus te begrijpen, moet je zien hoe hij zijn verhaal na de catastrofe van Jeruzalem een nieuw frame moest geven, waardoor alles anders gaat klinken. Wie met Hanhart van tekst naar tekst door het Marcus-evangelie heen gaat, begrijpt zijn waarschuwing: 'Dit commentaar leest langzaam.' Dat slaat namelijk op de diepteanalyse van de afzonderlijke teksten, waarbij men wordt ingeleid in een wereld van symbolische associaties. Dat gaat ver. Geen element van de tekst is wat het lijkt. Elke naam en gebeuren is krijgt een diepere laag van betekenis. Bij elke tekst ont-

Karel Hanhart wil dat er recht gedaan wordt aan 'Marcus'. De Kerk der eeuwen heeft de tekst van het Marcusevangelie geroofd uit de joodse traditie. Ze heeft het in haar eigen belang gebruikt en ze heeft daarmee – om met Mis-kotte te spreken – het woord vermoord. Om die moord te onthullen en vervolgens voluit recht te doen aan Marcus, is Hanhart op pad gegaan, een leven lang, als een soort detective. Het Marcusevangelie *lijkt* op een historisch verhaal over Jezus. Maar het is geschreven door iemand die zelf een paar keer over de kop is gegaan in zijn leven. Eerst door de Jezusbeweging zelf en daarna, veertig

G. Oberhansli-Widmer, *Bilder vom Bösen im Judentum. Von der Hebräischen Bibel inspiriert, in jüdischer Literatur weitergedacht*, Neukirchen-Vluyn, Neukirchener Verlagsgesellschaft GmbH, 2013, 220 pag., € 30,00. ISBN 978 3 7887 2671 3

doen duizelen. Gekoppeld aan zinnen van een dege-lijke Duitse lengte maakt het begrip lezend tot een inspannende aangelegenheid. Maar die is wel alleszins de moeite waard. En fijn dat de studie besluit met een goed leesbare 'Rückblick und Ausblick', waarin de beelden aan elkaar worden gerelateerd en in perspectief gezet.

Maarten den Dulk

van verbanden. Dit is precies het eigene van dit commentaar. Soms laat de schrijver bijna verleggen weten dat het wel heel speculatief is wat hij beweert. Niet zelden deelt de lezer die verleggenheid en weet hij zich even geen raad. Wie Hanhart volgen wil, moet geduld betrachten om te kunnen genieten van zijn verbeeldingskracht.

Karel Hanhart, *De tragedie voorbij. Het subversieve evangelie van Marcus na de verwoesting van Jeruzalem*, Vught: Skandalon 2013, 680 pag., € 39,95. ISBN 978 94 907 0858 0